

Dette er en postprint versjon av artikkelen publisert som:

Herlofson, K., & Ugreninov, E. (2014). Er omsorgsfulle fedre omsorgsfulle sønner? Likestilling hjemme og hjelp til eldre foreldre. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55(3), 321-346.

Er omsorgsfulle fedre omsorgsfulle sønner?
Likestilling hjemme og hjelp til eldre foreldre

Katharina Herlofson, NOVA/HiOA

Elisabeth Ugreninov, UiO

Arbeidet med denne artikkelen er finansiert av Norges Forskningsråd gjennom prosjektene «The Norwegian Life-course, ageing and generation panel study» (prosjektnr. 187783) og «The sick leave costs of reconciling work and parental care among middle-aged – the role of job characteristics and eldercare policy» (prosjektnr. 218340). Takk til Gunhild Hagestad, Britt Slagsvold, Annemette Sørensen og de anonyme fagfellene for nyttige kommentarer til tidligere utkast av artikkelen. Vi vil også takke for konstruktive tilbakemeldinger fra redaksjonen i *Tidsskrift for samfunnsforskning*.

Sammendrag

Diskusjoner om likestilling i familien dreier seg i hovedsak om par med små barn og debatter om nye mansroller handler for det meste om menn som fedre. I denne artikkelen tar vi et tre-generasjonsperspektiv og belyser arbeidsdeling hjemme og jevnlig hjelp til eldre foreldre, med særlig fokus på menns rolle som sønner. Dersom innsatsen deres hjemme i omsorg for barn og husarbeid bidrar til å skape en ny type mann, antar vi at dette ikke bare kommer barn og partner til gode, men også foreldre. Analysene, som er basert på data fra den norske undersøkelsen om livsløp, generasjon og kjønn (LOGG), gir ikke støtte til denne antakelsen. Deling av oppgaver knyttet til omsorg for barn har ingen sammenheng med menns ytelser av hjelp til foreldre. Når det gjelder husarbeid viser det seg at menn som praktiserer likedeling er mindre tilbøyelige til å hjelpe foreldre sammenliknet med menn som har en mer tradisjonell arbeidsdeling der kvinnen gjør mest. For kvinner er det først og fremst innsats i arbeid ute, og i mindre grad hjemme, som står i sammenheng med hjelp til foreldre. Deltidsarbeidende kvinner stiller i større grad opp for foreldre enn det kvinner som jobber fulltid gjør. Resultatene tyder på at tilgjengelighet i form av tid har betydning for hjelpemønsteret. Jevnlig hjelp til foreldre er knyttet til lavere innsats på andre områder – arbeid ute for kvinner, arbeid hjemme for menn. Således ser det altså ut til at innsats i omsorg for foreldre går sammen med tradisjonelle kjønnsroller i familien.

Nøkkelord

Familieomsorg, generasjonsrelasjoner, kjønn, likestilling

Engelsk tittel:

Are caring fathers caring sons? Gender equality at home and help to ageing parents

Engelsk sammendrag:

Discussions about gender equality in the family have mainly focused on couples with small children, and debates about men's new roles have typically been about men as fathers. In this article, we take a three-generational perspective and address division of household work and regular help to ageing parents, emphasising men's role as sons. The assumption is that their involvement at home might contribute to the shaping of a new type of man, who is not only involved with children and partner, but also parents. The analyses, which are based on data from the Norwegian Life course, generation and gender survey (LOGG), do not support our assumption. Division of child care is not correlated with helping parents, division of housework is – men who practice equal sharing of housework are somewhat less inclined to help parents compared to men with a more traditional division of labour in which the woman takes the main responsibility at home. For women, paid work is more important for caregiving than unpaid household work. Women working full-time are less inclined to help their parents compared to part-time workers. The results suggest that time availability shapes care patterns. Regular help to parents is inversely related to engagements in other spheres – for men, work at home and for women, work outside home. Said differently: care for parents seems related to traditional gender roles in the family.

Engelske nøkkelord:

Family care, intergenerational relationships, gender, gender equality

Denne artikkelen handler om deling av husholdsarbeid i parforhold og hjelp til egne foreldre. For å belyse dette temaet, knytter vi sammen to forskningsfelt som sjeldent tas opp samtidig, nemlig undersøkelser av arbeidsdeling i småbarnsfamilier på den ene siden og studier av generasjonsrelasjoner og omsorg for eldre familiemedlemmer på den andre. Det første feltet har hovedsakelig engasjert familie- og kjønnsforskere, mens det andre har vært dominert av aldersforskere. Skillet mellom de to områdene har også preget sosialpolitiske debatter. Mens diskusjoner om likestilling i familien nesten utelukkende har dreid seg om hushold bestående av par og små barn, har mye av debatten om familiens omsorg for eldre handlet om gamle foreldre og voksne barn. Et grunnleggende premiss for vår diskusjon er at de fleste familier består av mer enn to generasjoner. Majoriteten av småbarnsforeldre er selv barn som også forholder seg til egne foreldre. Likeledes er flesteparten av voksne barn med eldre foreldre også selv foreldre. Spørsmål om likestilling hjemme og familieomsorg bør derfor tas opp i et tre-generasjonsperspektiv. Dette har i noen grad blitt gjort i diskusjoner av kvinners liv, men sjeldent når det gjelder menns familierelasjoner. De siste tiårene har det vært en økende interesse for menn i både politikk og forskning, men det dreier seg i hovedsak om deres rolle som fedre. Hvordan de er som voksne sønner, vet vi så langt lite om.

Vårt sentrale spørsmål er om det er noen sammenheng mellom menns innsats på hjemmebane og hvordan de fyller rollen som sønner. Er menn som praktiserer likedeling når det gjelder omsorg for barn og husarbeid mer tilbøyelige til å hjelpe foreldre enn de som har en mer tradisjonell arbeidsdeling der kvinnen har hovedansvaret for husholdsoppgaver? Vi er også opptatte av om menn som gir hjelp til foreldre er forskjellige fra kvinner som hjelper, og spør om betydningen av arbeid hjemme (omsorg for barn, husarbeid) og ute (yrkesaktivitet) påvirker tilbøyeligheten til å hjelpe ulikt for de to kjønn.

Bakgrunn

Småbarnsfamilier i endring

Et sentralt tema i forskning om småbarnsfamilien har vært sammenhengen mellom fedres og mødres yrkesaktivitet og husholdsarbeid (omsorg for barn og husarbeid). Dette har blitt tatt opp av blant annet Aboim (2010), Bernhardt, Noack og Lyngstad (2008), Kalleberg og Rosenfeld (1990) og Kitterød og Lappegård (2012). Også innen sosialpolitikk har det vært fokusert på kombinasjonen av ulike roller blant småbarnsforeldre. Det politiske ønsket har ikke bare vært å realisere to-inntektsfamilien, men også å oppnå en to-omsorgsmodell ved å få menn mer involverte hjemme (bl.a. Ellingsæter 1999; 2012). Det har blitt antatt at økt familieengasjement blant fedre skaper en ny type mann, som Aarseth uttrykker det: «en ny, og

mer emosjonelt involvert, maskulinitet» (2011:24), noe en tenker vil komme både barn og partner til gode.

De siste tiårene har menn og faderskap blitt viet stadig større interesse både i offentlig debatt og i forskning (Brandth & Kvande 2003, 2013; Coltrane 2004; Lorentzen 2012; Marsiglio, Amato, Day & Lamb 2000; Miller 2010; Oftung 2012; St.meld. nr. 8 2008-2009). Flere forskere har påpekt at det å være en nærværende far ser ut til å ha blitt et ideal for stadig flere menn (Brandth og Kvande 2003; Day, Lewis, O'Brien & Lamb 2004; Halrynjo 2009; Kitterød & Pettersen 2006; Aarseth 2011). Tidsbruksundersøkelser har vist at norske menns innsats på hjemmebane har steget både når det gjelder omsorg for barn og husarbeid (Kitterød 2013; Vaage 2012), og fedre har økt sitt uttak av foreldrepermisjon i takt med utvidelser av fedrekvoten (Lappegård & Bringedal 2013). Hvorvidt fedres permisjon har betydning for menns engasjement i omsorg for barn, er et sentralt spørsmål i debatten om likestilling i familien. Basert på en gjennomgåelse av tidligere, hovedsakelig nordisk, forskning, konkluderte O'Brien (2009) at fedrepermisjon så ut til å høyne fedres følelsesmessige investering i barna, styrke far-barn-relasjonen og øke menns støtte til mødrene. Av studien til Brandt og Kvande (2003) fra 1990-tallet går det blant annet frem at jo lengre permisjon far tok, desto mer involvert var han i husholdsarbeid, og da særlig i oppgaver knyttet til omsorg for barn. Det sistnevnte bekreftes av en svensk studie fra samme periode (Haas & Hwang 2008). Her fant forfatterne også en positiv sammenheng mellom permisjonslengde og fedres tid med barn, og at fedres fornøydhetsgrad med kontakten de hadde med barna steg med antall permisjonsdager.

Den økende interessen for menn i politikk og forskning gjelder først og fremst for deres rolle som fedre. Vi vet på langt nær så mye om menn som voksne sønner.

Hjelp til foreldre – status quo eller tegn til endring?

I motsetning til hva som er tilfellet for nyere forskning om småbarnsfamilien, er det i litteraturen om generasjonsrelasjoner fremdeles en tendens til å se på omsorg i familien som hovedsakelig kvinnens oppgave. I studier av uformell omsorg er det heller ikke uvanlig å kun basere seg på kvinnelige informanter (Dautzenberg, Diederiks, Philipsen, Stevens, Tan & Vernooij-Dassen 2000; Kotsadam 2011; Li & Seltzer 2003; Rosenthal, Hayward, Martin-Matthews & Denton 2004; Stephens, Townsend, Martire & Duley 2001). Enkelte forskere har rettet et særlig søkelys mot sønners innsats overfor foreldre (Calasanti 2003; Campbell 2010), men nordisk forskning som omhandler menn og familieomsorg, har så langt dreid seg nesten

utelukkende om omsorg til barn (f.eks. Hjort og Nielsen 2003; Bratterud, Emilsen og Lillemyr 2006) eller partner (Andersen 2011).

Følgende konklusjoner kan trekkes fra tidligere internasjonal og norsk forskning om voksne barns hjelp til foreldre: Døtre yter hjelp hyppigere enn sønner (Brandt, Haberkern & Szydlik 2009; Dwyer & Coward 1991; Laditka & Laditka 2001; Lingsom 1994), og de er oftere involvert i personlig pleie (Brandt, Haberkern & Szydlik 2009; Gautun 2003; Hansen, Slagsvold & Ingebretsen 2012; Jegermalm 2006). Videre ser døtre ut til å være mer utholdende ved at de stiller opp som omsorgsgivere over lengre tid sammenlignet med sønner (Szinovacz & Davey 2013), og de står oftere alene om omsorgsansvaret. Sønner som har hovedansvaret, kan i større grad regne med støtte fra andre i familien (Romøren 2001; Thorsen og Dyb 1993).

Både i Stortingsmeldingen om fremtidens omsorgsutfordringer (St melding nr 25, 2005-2006:33) og i den offentlige utredningen *Innovasjon i omsorg* (NOU 2011:71) blir det hevdet at sønner har kommet mer på banen de siste årene. Hvorvidt dette faktisk er tilfellet, er det vanskelig å si noe sikkert om, ettersom studier varierer etter hvem som spørres (givere eller mottakere) og hvordan det spørres (spørsmålsformuleringer og svaralternativ). Levekårsundersøkelsene har med jevne mellomrom kartlagt regelmessig ulønnet hjelp/tilsyn til gamle eller syke *utenfor* husholdningen. Det dreier seg altså ikke bare om hjelp til foreldre, men også til andre slektninger, venner eller naboer. Basert på analyser av data i perioden fra 1983 til 1995, konkluderte Kitterød (1996) at det hadde funnet sted en økning i uformell omsorgsgiving for alle aldersgrupper (mellom 16 og 79 år) og for begge kjønn, men mest for menn. Når nyere data legges til (SSB 2013), viser det seg at denne trenden hadde stagnert for aldersgruppen 45-66 år, mens den var blitt reversert for de under 45. Det sistnevnte gjaldt særlig for menn. For de eldste (67-79 år) fortsatte den uformelle omsorgsgivingen å øke, men i større grad for kvinner enn for menn. Oversikter over omsorgslønnete i norske kommuner viser ikke tegn til at menn har kommet mer på banen de siste årene. På midten av 1990-tallet var andelen døtre som mottok omsorgslønn for å ta seg av egne foreldre 81 prosent, andelen sønner var 19 prosent (Løwe 1997). Mer enn ti år senere var fordelingen nøyaktig like skjev (Finnvold 2011).

Perspektiver på dobbelt og trippelt engasjement

Som vi har sett, forteller tidligere forskning en god del om menns innsats hjemme og deres relasjoner til barn og partner. Det vi ikke vet er hvorvidt det er noen sammenheng mellom innsatsen deres på hjemmebane og forholdet til egne foreldre. Dersom det er slik at økt

familieengasjement gjør menn mer emosjonelt involverte og omsorgsfulle, vil en naturlig antakelse være at dette også vil kunne komme foreldre til gode, og at vi derfor vil finne en positiv sammenheng mellom menns innsats i husholdsoppgaver hjemme og ytelser av hjelp til foreldre.

En konkurrerende hypotese er at menn som i størst grad har gjennomført likestillingsprosjektet hjemme ved at de deler husarbeid og omsorg for barn likt med partner, er *mindre* tilbøyelige til å hjelpe foreldre, simpelthen fordi tid og energi (Marks 1977) ikke strekker til. Debatter om «dobbelbyrde» og «tidsklemme» har i all hovedsak dreid seg om yrkesaktive småbarnsforeldre (Abrahamsen & Storvik 2002; Ellingsæter 2004; Kitterød & Kjeldstad 2002), og særlig mødre (Bianchi & Milkie 2010; Bratberg, Dahl & Risa 2002; Hochschild 1989). De skal yte og prestere på jobben og samtidig være gode foreldre og ektefeller. De kan derfor oppleve både rollekonflikt og rolleoverbelastning (Sieber 1974), eller det Goode (1960) definerer som «role strain» – problemer med å oppfylle flere rolleforpliktelser (Ugreninov 2012). Denne type situasjoner oppstår imidlertid ikke bare i småbarnsfasen. Gautun (2008) har beskrevet kombinasjonen av yrkesaktivitet og omsorg for foreldre som «den nye tidsklemma». Flere studier, deriblant norske, har vist at slike omsorgsforpliktelser også kan være vanskelig å forene med (fulltids) yrkesaktivitet, og da først og fremst for kvinner (Daatland, Veenstra & Lima 2010; Fevang, Kverndokk & Røed 2009; Gautun 2008; Gautun & Hagen 2010; Henz 2004; Pavalko & Henderson 2006; Phillips, Bernard & Crittenden 2002; Ugreninov 2012).

En annen klemme som har blitt tatt opp i forskningslitteraturen dreier seg om såkalt «generasjonsskvis» (Notman 1980; Vanderbeck 2007) – det vil si å befinne seg mellom eldre og yngre generasjoner og ha ansvaret for å ta seg av de ulike generasjonenes behov, også beskrevet som å tilhøre «sandwich-generasjonen» (Daatland et al. 2010; Grundy & Henretta 2006; Künemund 2006). Følelsen av en slik skvis forsterkes ytterligere dersom en i tillegg har jobbforpliktelser. Brody (1981, 1990) var tidlig ute med å beskrive det hun kalte «women-in-the-middle» problematikken, og argumenterte for at det å oppleve en slik «trippel byrde» – omsorg for barn, hjelp til foreldre og yrkesaktivitet – vil bli stadig vanligere med økende befolkningsaldring. Flere forskere har argumentert mot Brody og påpekt at svært få befinner seg i en «trippel byrde» situasjon (bl.a. Evandrou, Glaser & Henz 2002; Künemund 2006; Rosenthal, Martin-Matthews & Matthews 1996; Uhlenberg 1993). Det har blant annet blitt hevdet at foreldres omsorgsbehov først begynner å gjøre seg gjeldende når mellomgenerasjonens barn er blitt voksne og klarer seg på egen hånd (Hagestad 2001). Bak beregninger av den såkalte «parent support ratio» (United Nations 2002), på norsk kalt

«familieomsorgskoeffisienten» (St.mld. 25 2005-2006), ligger det en antakelse om at omsorgsbehov oppstår i åttiårene, og at barna de eldre kan støtte seg til befinner seg i alderen 50-65 år. En studie fra Spania har imidlertid vist at en fjerdedel av spanske kvinner med omsorgsansvar for eldre er under 40 år (Sarasa & Mestres 2007). Likeledes går det frem av data fra den norske undersøkelsen om livsløp, kjønn og generasjon (LOGG) at 54 prosent av de som oppga å ha foreldre med behov for hjelp, var under 50 år (Herlofson & Hagestad 2011), og mer enn 40 prosent hadde barn under 18 år i husholdet (en tredjedel hadde barn under 14). Den samme undersøkelsen viser at 30 prosent av kvinner og menn med barn under 14 år hadde mistet en eller begge foreldre. Siden det er vanlig at omsorgsbehov oppstår de siste årene av livet (Romøren 2001; Wolff, Dy, Frieck & Kasper 2007), er det langt fra utenkelig at disse småbarnsforeldrene hadde opplevd en kortere eller lengre periode med omsorgsforpliktelser overfor foreldre før foreldrene gikk bort.

Debatter om den såkalte «sandwich-generasjonen» bygger gjerne på en forutsetning om at overføringer av hjelp og omsorg til den eldre generasjonen er knyttet til behov, men typisk for mye av familiehjelpen er at mottakerne ofte ikke er spesielt hjelpetrengende. Utveksling av hjelp og tjenester er del av mange familiers omgangsform og forutsetter ikke nødvendigvis omfattende eller langvarig hjelpebehov (Daatland & Herlofson 2004). Innen generasjonsforskning sees gjerne det å gi og få hjelp på som én av flere dimensjoner ved familiesolidaritet (Bengtson & Roberts 1997) – jo mer hjelp som flyter mellom generasjonene, desto sterkere samhold i familien. I denne artikkelen inkluderer vi hjelp både til foreldre som har store hjelpebehov og til de som ikke har det. Vi går også lengre enn tidligere forskning om «trippel byrde» og «sandwich-generasjonen» ved at vi ikke bare tar i betraktning om respondentene er yrkesaktive og om de har små barn eller ikke (se bl.a. Daatland et al. 2010; Künemund 2006; Rosenthal et al. 1996), men i tillegg legger vekt på deres innsats når det gjelder husholdsoppgaver knyttet til både omsorg for barn og husarbeid. Deling av husholdsarbeid i parforhold har, som nevnt over, blitt bredt diskutert i forskning om likestilling (Bernhardt et al. 2008; Geist & Cohen 2011; Hansen & Slagsvold 2012; Hook 2010; Kitterød 2013), men så vidt vi kjenner til, har denne typer oppgaver, som ofte er tidkrevende, aldri blitt satt i sammenheng med ytelser av hjelp til foreldre.

Data, utvalg og empirisk strategi

Analysene bygger på data fra en omfattende norsk undersøkelse om livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) (Bjørshol, Høstmark og Lagerstrøm 2010). LOGG er en sammenkobling av to store satsinger: NorLAG og GGS. NorLAG – den norske studien om livsløp, aldring og

generasjon – er en panelstudie av andre halvdel av livet (fra 40 år og oppover) som hittil har hatt to runder med datainnsamling (Slagsvold et al. 2012). GGS – Generations and Gender Survey – er en internasjonal spørreundersøkelse, initiert av FN som omfatter kvinner og menn i alderen 18 til 79 år (United Nations 2007). Datainnsamlingen fant sted i 2007-2008 og inkluderer telefonintervju, postalt spørreskjema og registerdata (N=14 892, svarprosent 60%). Analysene som presenteres her er basert på data fra telefonintervju og offentlige registre. Respondenter med «missing» på en eller flere av variablene som inngår i analysene er fjernet. Vårt hovedutvalg består av respondenter som har minst en av foreldrene i live og som bor sammen med partner og barn under 14 år (1639 menn og 1730 kvinner). Vi gjør også en ytterligere analyse der vi i tillegg inkluderer personer med barn over 14 år (også utenfor husholdet), samt barnløse (1439 menn og 1643 kvinner).

Analyseopplegg

Problemstillingen dreier seg om hvorvidt det er sammenheng mellom deling av husholdsarbeid og hjelp til foreldre. For å belyse denne problematikken tok vi utgangspunkt i spørsmål om ytelser av praktisk hjelp og personlig pleie for å identifisere hjelpere. Alle ble spurt om de hadde gitt henholdsvis *jevnlig* praktisk hjelp (husarbeid, innkjøp o.l.) og *jevnlig* personlig pleie (hjelp til påkledning, stell o.l.) til andre, hvor ofte denne hjelpen ble gitt og hvem de hadde hjulpet, hvorav «mor» og «far» var to av svaralternativene. Det ble spesifisert at med jevnlig hjelp mentes hjelp som ble gitt minst en gang i måneden. Det dreier seg altså om hjelp som er noe mer krevende enn den som kun gis av og til. Vi har organisert den avhengige variabelen som en dummy hvor vi skiller mellom det å gi hjelp til mor og/eller far jevnlig (verdien 1) og det å ikke gi jevnlig hjelp (verdien 0). Gitt denne organiseringen har vi valgt å benytte en logistisk regresjon. Alle resultater oppgis i logit koeffisienter og det benyttes robuste standardfeil.

Vi er i hovedsak opptatte av om det er noen sammenheng mellom arbeidsdeling hjemme og ytelser av hjelp til foreldre, og hvilke individuelle kjennetegn som kan være avgjørende for om sønner og døtre hjelper. Det er av interesse å studere hvorvidt betydningen av arbeidsbyrder (både hjemme og ute) og andre individuelle kjennetegn påvirker tilbøyeligheten for å hjelpe foreldrene ulikt med hensyn til kjønn. Vi antar at sønners og døtres tilbøyelighet for å stille opp for foreldrene påvirkes av en rekke forskjellige forhold som vanskelig kan fanges opp ved hjelp av samspillsledd i en felles analyse. Vi har av den grunn valgt å gjøre separate analyser for menn og kvinner.

Uavhengige variabler

Deling av husholdsarbeid dreier seg om oppgaver knyttet til henholdsvis *husarbeid* og *omsorg for barn* og indikerer hvorvidt respondentene har en mer tradisjonell deling der kvinnen i parforholdet gjør mest eller om de praktiserer likestilling på hjemmebane ved at de deler oppgavene omtrent likt (eller han gjør mest). Spørsmålene inkluderte fem ulike oppgaver for husarbeid: matlaging, oppvask, vasking og stryking av tøy, samt rengjøring og rydding av bolig. Spørsmålene om omsorg for barn ble stilt til respondenter med yngre barn i husholdet, nærmere bestemt barn under 14 år, og inkluderte følgende oppgaver: kle på barna eller passe på at de er skikkelig kledd, legge barna eller se til at de legger seg, være hjemme med barna når de er syke, leke med dem og/eller delta i deres fritidsaktiviteter, hjelpe med lekser og bringe barna til/fra skole, barnehage, barnepasser eller fritidsaktiviteter. Svaralternativene var «alltid du», «vanligvis du», «du og partner like mye», «vanligvis partner», «alltid partner». Det dreier seg altså ikke her om faktisk tidsbruk, men om respondentenes vurdering av hvordan oppgavene deles. Analysene inkluderer de som har besvart minst fire av de fem spørsmålene om husarbeid og minst fire av de seks spørsmålene om omsorg for barn. Svarene for de ulike oppgavene knyttet til henholdsvis husarbeid og omsorg for barn har blitt omkodet slik at de angir relativ innsats fra mannen og kvinnen i forholdet, og summert til en indeks basert på gjennomsnittsskårer som går fra 1 til 5 (1=hun gjør omtrent alt, 2=hun gjør noe mer, 3=hun og han deler likt, 4=han gjør noe mer, 5=han gjør omtrent alt) (samme fremgangsmåte som i Hansen, Hellevik, Lima & Slagsvold 2012). I analysene her brukes dummyvariabler som indikerer hvorvidt det er likedeling eller en mer tradisjonell deling av arbeidet der hun gjør mest. Siden det er få tilfeller der han gjør mer enn henne (3,5 % for husarbeid, 3,2 % for barneomsorg), har vi valgt å slå sammen kategoriene for likedeling og han gjør mer/han gjør omtrent alt: 0=hun gjør mest, 1=likedeling (eller han gjør mest).

Kontrollvariabler

Under gir vi en kort beskrivelse av kontrollvariablene som benyttes i analysene. Motivasjonen for å inkludere disse variablene er både å kunne sammenlikne så like individer som mulig og å kunne se nærmere på betydningen av forhold som vi antar kan påvirke tilbøyeligheten til å hjelpe foreldre.

Utdanningsnivå er basert på registeropplysninger om respondentenes høyeste utdanning (per 2006). Vi har valgt å benytte tre dummyer for respondentens høyeste fullførte utdanning: «grunnskole», «videregående skole» (referansekategori) og «høyere utdanning» (som tilsvarer høyskole- eller universitetsutdanning på lavere eller høyere nivå). Tidligere

forskning er ikke entydig når det gjelder betydningen av utdanningsnivå for ytelser av hjelp til foreldre. Funn viser enten ingen signifikant sammenheng mellom utdanning og hjelp (Gautun 2003; Laditka & Laditka 2001) eller at lavt utdannete i mindre grad hjelper sammenliknet med individer med høyere utdanning (Brandt, Haberkern & Szydlik 2009). Arbeidsdelingen hjemme kan også påvirkes av utdanningsnivå. Her ser tidligere studiers funn ut til å være nokså klare – høyt utdannete er mer tilbøyelige til å praktisere likestilling hjemme enn lavt utdannete (Aboim 2010; Bernhardt, Noack & Lyngstad 2008; Lima & Steen Jensen 2012).

Også *yrkesaktivitet* kan være av betydning både for det å hjelpe foreldre og for hvordan husholdsoppgaver deles ved at den gir en indikasjon på individers disponible tid og dermed hvor krevende det er å kombinere yrkesrollen med andre oppgaver. Som beskrevet over, har flere studier vist at det kan være vanskelig å kombinere omsorgsforpliktelser med (fulltids) yrkesaktivitet, især for kvinner (Daatland, Veenstra & Lima 2010; Gautun 2008; Henz 2004; Phillips, Bernard & Crittenden 2002; Ugreninov 2012). I parforhold der begge jobber fulltid er det langt vanligere med likedeling av husholdsoppgaver enn i de tilfeller der hun har deltidsstilling (Kitterød & Lappegård 2012). I analysene våre er yrkesaktivitet organisert som tre dummyer: «heltidsarbeid», «deltidsarbeid» og «ikke i arbeid» og vi inkluderer yrkesaktivitet til både respondentene og deres partnere.

For å studere betydningen av *foreldres behov* for hjelp, en viktig faktor for tilbøyeligheten til å hjelpe (se bl.a. Brandt, Haberkern & Szydlik 2009; Daatland & Herlofson 2004), inkluderer vi to variabler som begge kan indikere mulig hjelpebehov: 1) «foreldre begrenset» (det vil si hvorvidt minst en av foreldrene av helsemessige årsaker er begrenset i daglige gjøremål etter respondentens vurdering, og 2) «foreldre bor alene» (hvorvidt minst en av respondentens foreldre bor alene).

Når det gjelder voksne barns muligheter til å hjelpe jevnlig er *geografisk avstand* av vesentlig betydning (se bl.a. Brandt, Haberkern & Szydlik 2009; Daatland & Lowenstein 2005). Vi har her valgt å skille mellom de som bor innen 50 km fra foreldre og de som bor lengre unna. 50 km tilsvarer omtrent en times biltur, noe som tilsier at det er mulig å dra på dagsbesøk. Dersom begge foreldre lever, men ikke bor sammen, gjelder avstand til den av foreldrene som bor nærmest. Avstandsvariabelen i LOGG er basert på registerdata. Det ble tatt utgangspunkt i Grunneiendoms-, adresse- og bygningsregisteret (GAB) og estimert geografisk avstand (reisemeter) mellom adressene (se Reid (2002) for mer informasjon om Statistisk sentralbyrås beregning av geografisk avstand). Det har vist seg at det mangler informasjon om avstand for flere respondenter (14 % av analyseutvalget). Detaljerte analyser tyder på at respondenter med “missing” i gjennomsnitt bor nærmere foreldre enn respondenter

det er valide verdier for (Lima 2013). Vi har av den grunn valgt å organisere geografisk avstand til foreldre i tre dummyer: 1) «innen 50 km», 2) «lengre enn 50 km» (referanse kategori) og 3) «missing».

Resultater

Den beskrivende statistikken viser at et mindretall av menn og kvinner med barn under 14 år i husholdningen hjelper foreldre minst en gang i måneden med praktiske gjøremål og/eller personlig pleie (tabell 1). Blant mennene er det 16 prosent som oppgir at de hjelper jevnlig, blant kvinnene er det 12 prosent. Det er altså flere av mennene enn av kvinnene i denne type hushold (bor med partner og yngre barn) som hjelper. Det er viktig å påpeke at vi finner et annet mønster for kvinner når vi ser på de som har eldre barn (over 14 år) eller er barnløse. Også i denne gruppen oppgir 16 prosent av mennene at de gir jevnlig hjelp, mens tilsvarende andel for kvinner er 27 prosent. Det å ha yngre barn kan altså virke som å være av sentral betydning for kvinners hjelpemønstre, noe vi kommer tilbake til senere.

Det er vesentlige forskjeller i hvordan kvinner og menn rapporterer om parets deling av arbeid i hjemmet, men begge har en tendens til å fremheve egen innsats (som også bemerket av bl.a. Kjeldstad og Lyngstad (2011) i tidligere analyser av LOGG data). Dette er et velkjent mønster i denne type studier (Kitterød 2004) og innebærer at vi får ulike bilder av arbeidsdeling i hjemmet dersom vi baserer oss på data fra kvinner enn om vi bruker menns perspektiv. Majoriteten av både menn og kvinner i utvalget som analyseres her (det vil si respondenter som har minst en av foreldrene i live og som bor sammen med partner og barn under 14 år) oppgir at de deler oppgaver knyttet til omsorg for barn likt – 77 prosent av mennene og 59 prosent av kvinnene. Langt færre mener at husarbeid deles likt. 20 prosent av kvinnene sier at de deler husarbeidet likt med partner, det samme gjelder 35 prosent av mennene.

Tabellen viser videre at kvinnene i utvalget i gjennomsnitt er omtrent to år yngre enn mennene (35,8 år for kvinner og 37,8 år for menn). En større andel kvinner har utdanning på høyskole eller universitetsnivå (52 % versus 38 % av mennene). Omlag ni av ti blant mennene (91 %) og i underkant av halvparten av kvinnene (46 %) jobber fulltid. Ser vi på respondentenes partnere, finner vi omtrent samme mønster – 92 prosent av kvinnene oppgir at partner jobber fulltid, mens 55 prosent av mennene har fulltidsarbeidende partnere.

Nesten halvparten (henholdsvis 49 og 50 %) oppgir å ha foreldre som er begrenset i daglige gjøremål. Rundt tre av ti har foreldre (mor og/eller far) som bor alene (32 % av mennene og 29 % av kvinnene). Til sist geografisk avstand, 38 prosent av mennene og 35

prosent av kvinnene bor innen 50 kilometer fra foreldre. Kategorien «missing» er også ganske likt fordelt mellom menn og kvinner – det mangler data om geografisk avstand for 16 prosent av mennene og 13 prosent av kvinnene i registeret.

Tabell 1. Beskrivende statistikk for menn og kvinner som bor med partner og barn under 14 år og har foreldre i live. Prosent.

	Menn	Kvinner
Hjelper foreldre jevnlig	16*	12
Arbeidsdeling hjemme		
Likedeling av barneomsorg	77***	59
Likedeling av husarbeid	41***	21
<i>Kontrollvariabler</i>		
Alder (gjennomsnitt)	37,8**	35,8
Utdanning		
grunnskole	13	13
videregående skole	49***	35
høyere utdanning	38***	52
Yrkesaktivitet		
heltid	91***	46
deltid	6***	45
ikke i jobb	3**	9
Partners yrkesaktivitet		
heltid	55***	92
deltid	32***	4
ikke i jobb	13***	4
Foreldres behov		
begrenset i dagliglivet ^a	49	50
bor alene ^b	32	29
Avstand til foreldre ^c		
bor innen 50 km	38	35
bor lengre unna	46	52
missing	16	13
N	1639	1730

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.01 (p-verdier i en to-sidet t-test for forskjellen mellom menn og kvinner med barn under 14 år i husholdet). ^a Minst en av foreldrene er begrenset i dagliglivet. ^b Minst en av foreldre bor alene. ^c Dersom begge foreldre lever, men ikke bor sammen, gjelder avstand til den av foreldrene som bor nærmest.

Kort oppsummert finner vi signifikante forskjeller mellom menn og kvinner langs samtlige individuelle kjennetegn, men ikke når det gjelder kjennetegn ved foreldrene. Den beskrivende statistikken gir bare et oversiktsbilde av hvordan respondentene fordeler seg på de valgte variablene. Neste steg er først å se nærmere på den bivarierte sammenhengen mellom deling av husholdsoppgaver og jevnlig hjelp til foreldre. Deretter vil vi utføre en logistisk regresjon hvor vi studerer hvorvidt menns og kvinners tilbøyelighet til å gi jevnlig hjelp til foreldre avhenger av arbeidsdelingen hjemme, når det kontrolleres for kjennetegn ved respondenten, partneren og foreldre.

Figur 1. Deling av husholdsoppgaver og hjelp til foreldre. Menn og kvinner i parforhold med barn under 14 år i husholdet. Prosent.

Merknad: Signifikante sammenhenger er markert med heltrukken kantlinje rundt søylene.

Kilde: LOGG (n = 1639 menn og 1730 kvinner).

Figur 1 viser andeler menn og kvinner med henholdsvis likedeling og tradisjonell deling av barneomsorg og husarbeid som oppgir å hjelpe foreldre jevnlig. Verken for menn eller kvinner er sammenhengen signifikant når det gjelder oppgaver knyttet til omsorg for barn, men det kan se ut til at det er en svak tendens til at menn som deler likt er noe mer tilbøyelige til å hjelpe sammenliknet med menn som har en mer tradisjonell deling. Når det gjelder deling av husarbeid derimot, ser vi at menn som deler husarbeidet noenlunde likt med partner i mindre grad hjelper foreldre enn de som følger et mer tradisjonelt mønster der kvinnen i parforholdet har hovedansvaret hjemme. Sammenhengen er signifikant, markert

med en heltrukken kantlinje rundt søylene, og viser at 18 prosent av menn med tradisjonell deling hjelper, mens det samme gjelder 13 prosent av menn med likedeling. Resultatet for kvinner er ikke signifikant, men peker i samme retning – kvinner som deler husarbeidet likt ser ut til å være noe mindre tilbøyelige til å hjelpe enn kvinner som utfører mesteparten av husarbeidet selv.

Når vi så i de logistiske regresjonsanalysene (tabell 2) kontrollerer for ulike kjennetegn ved respondenten, partneren og foreldrene, ser vi at menn som deler husarbeidet likt med partner fortsatt har noe lavere (signifikant) sannsynlighet for å hjelpe foreldre jevnlig sammenliknet med menn der kvinnen i parforholdet gjør mest. Vi finner ingen slike forskjeller med hensyn til deling av barneomsorg mellom partnerne. Resultatene gir dermed ingen indikasjon på at omsorgsfulle fedre er mer omsorgsfulle sønner enn de som overlater mesteparten av barneomsorgen og husarbeidet til partneren. Snarere er det altså heller slik at menn som er involverte i husarbeid på lik linje som partner, er noe mindre tilbøyelige til å stille opp for foreldre, alt annet likt. Verken alder, utdanning eller fulltids yrkesaktivitet har betydning for om mennene hjelper foreldre jevnlig. Ei heller har det betydning om partneren deres jobber fulltid eller ikke. Foreldres potensielle behov spiller en rolle, i den forstand at de som har foreldre som bor alene, i større grad stiller opp og hjelper. Det å ha foreldre som opplever begrensninger i dagliglivet av helsemessige årsaker, har derimot ingen betydning for om mennene i dette utvalget gir hjelp. I analysen ble det skilt mellom det å bo innen 50 kilometer (dvs. innen omtrent en times biltur) og lengre unna, og det er, som forventet, en positiv og signifikant sammenheng mellom geografisk nærhet til foreldre og det å hjelpe foreldre jevnlig.

For kvinner med barn under 14 år er det også en tendens til at likedeling av husarbeid henger sammen med lavere innsats overfor foreldre, men forskjellen mellom kvinner som deler noenlunde likt med partner og kvinner som utfører mesteparten av disse oppgavene selv er ikke signifikant, alt annet likt. Hvordan barneomsorg deles har, som for menn, ingenting å si for ytelse av hjelp. Det som derimot har betydning, er arbeid utenfor hjemmet. Deltidsarbeidende kvinner er noe mer tilbøyelige til å hjelpe foreldre jevnlig sammenliknet med de som jobber heltid.

I motsetning til hva som er tilfellet for menn, så er alder korrelert med hjelp til foreldre for kvinner i dette utvalget. Betydningen av alder har en u-formet kurve med et bunnpunkt som ligger utenfor utvalgets definisjonsområde for alder. Det betyr at sannsynligheten for å gi hjelp øker relativt svakere for yngre enn for eldre kvinner (med barn under 14). Denne ikke-lineære sammenhengen kan muligens gjenspeile alderssammensetningen til barna i husholdet.

Kvinner med skolebarn som er mer selvstendige har kanskje mer kapasitet til å hjelpe foreldrene sammenliknet med de som har barn under skolealder. Det er også mulig at dette er korrelert med foreldrenes alder, jo eldre foreldrene er, desto større er sannsynligheten for at de trenger hjelp og dermed også for at kvinnene hjelper. Men dette gjelder altså ikke for menn. I tillegg til at deltidsarbeidene kvinner i større grad stiller jevnlig opp for foreldre, er det også slik at de med deltidsarbeidende partnere er litt mer tilbøyelige til å hjelpe (men dette gjelder svært få – kun 4 prosent kvinner i dette utvalget har en partner med redusert arbeidstid). Utdanningsnivå har ikke noe å si for om kvinner hjelper foreldrene eller ikke, i likhet med hva vi finner for menn.

Foreldres mulige behov for hjelp er sterkt korrelert med kvinners hjelpemønstre. Kvinner med foreldre som er begrenset i dagliglivet, eller som bor alene, stiller i større grad opp for foreldre sammenliknet med de som har foreldre uten slike potensielle hjelpebehov. For begge kjønnene er det sammenheng mellom avstand til foreldre og hjelp – kvinner som bor i nærheten av foreldre (innen 50 km) er, i likhet med menn, (vesentlig) mer tilbøyelige til å hjelpe foreldre sammenliknet med de som bor lengre unna.

Tabell 2. Logistisk regresjon over jevnlig hjelp til foreldre blant menn og kvinner som bor med partner og barn under 14 år. Logit koeffisienter.

	Menn		Kvinner	
	Logit	Robuste std. feil	Logit	Robuste std. feil
Arbeidsdeling hjemme				
Likedeling av barneomsorg	0,06	0,166	-0,04	0,160
Likedeling av husarbeid	-0,37 *	0,147	-0,33	0,211
Alder	-0,06	0,088	-0,27 **	0,095
Alder kvadrert	0,001	0,001	0,004 **	0,001
Utdanning (ref: videregående)				
Grunnskole	-0,30	0,212	0,13	0,227
Høyere utdanning	-0,25	0,152	0,22	0,174
Yrkesaktivitet (ref: heltid)				
Deltid	0,54	0,375	0,39 *	0,164
Ikke i jobb	-0,83	0,541	-0,27	0,284
Partners yrkesaktivitet (ref: heltid)				
Deltid	-0,05	0,152	0,81 *	0,346
Ikke i jobb	-0,19	0,230	0,06	0,365
Foreldres behov				
Begrenset i dagliglivet	0,12	0,136	1,02 ***	0,163
Bor alene	0,48 **	0,144	0,76 ***	0,155
Avstand til foreldre (ref: 50 km+)				
Bor innen 50 km	0,60 ***	0,151	0,93 ***	0,164
Missing	0,57 **	0,203	0,22	0,263
Konstant	-0,43	1,714	1,13	1,706
N	1639		1730	

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05.

Resultatene kan tyde på at tilgjengelighet i form av tid har betydning for det å hjelpe foreldre på jevnlig basis. For menn har ikke innsatsen i arbeidslivet noe å si, i den forstand at fulltids yrkesaktivitet ikke ser ut til å være noe hinder for å hjelpe den eldre generasjonen (men dette kan skyldes at det nesten ikke er variasjon blant menn når det gjelder yrkesaktivitet – over 90 prosent jobber fulltid). Det som derimot har betydning er innsatsen hjemme. Menn som stiller opp på hjemmebane og deler husarbeidet likt med partner er mindre tilbøyelige til å hjelpe sammenliknet med de som har en mer tradisjonell arbeidsdeling der kvinnen i parforholdet gjør mest. Det kan altså virke som at det er vanskelig for småbarnsfedre å

kombinere alle tre sfærer – innsats hjemme, i yrkeslivet og overfor foreldre. Dette gjelder også for kvinner, men for dem spiller det altså mindre rolle hvordan arbeidsdelingen med partner er når det gjelder husarbeid og barneomsorg. Det som er av signifikant betydning er hvorvidt hun jobber heltid eller deltid. Deltidsarbeidende kvinner stiller i større grad opp og hjelper foreldre jevnlig enn det kvinner som jobber fulltid gjør.

Analysene over ble gjort for kvinner og menn med barn under 14 år i husholdet. Det dreier seg altså om en situasjon der de har mindreårige barn som krever en viss grad av hjelp og oppmerksomhet, og som kan gjøre det vanskelig å ta seg av foreldre også. For å undersøke hvorvidt det å ha barn under 14 år i husholdet har betydning for ytelser av jevnlig hjelp til foreldre, gjør vi i tillegg en analyse der vi inkluderer alle kvinner og menn som har foreldre og som bor med partner, uavhengig av om de har barn i husholdet eller hvor gamle barna er. På den måten vil vi også kunne undersøke hvorvidt funnene om betydningen av arbeid ute og hjemme (husarbeid) for jevnlig hjelp til foreldre blant småbarnsforeldre bekreftes når vi inkluderer kvinner og menn med eldre barn, samt barnløse, i analysene. Variabelen for deling av omsorg for barn er her fjernet, mens en kontrollvariabel som indikerer hvorvidt respondentene har barn under 14 i husholdet (ja/nei) er lagt til (tabell 3).

Tabell 3. Logistisk regresjon over jevnlig hjelp til foreldre, menn og kvinner som bor med partner. Logit koeffisienter.

	Menn		Kvinner	
	Logit	Robuste std. feil	Logit	Robuste std. feil
Likedeling av husarbeid	-0,25 *	0,110	-0,07	0,120
Barn under 14 i husholdet	-0,07	0,117	-0,49 ***	0,120
Alder	-0,008	0,040	0,013	0,036
Alder kvadrert	0,000	0,000	0,000	0,000
Utdanning (ref: videregående)				
Grunnskole	-0,34 *	0,155	0,02	0,144
Høyere utdanning	-0,21	0,112	0,17	0,108
Yrkesaktivitet (ref: heltid)				
Deltid	0,03	0,244	0,48 ***	0,108
Ikke i jobb	-0,47	0,322	-0,37 *	0,174
Partners yrkesaktivitet (ref: heltid)				
Deltid	-0,05	0,112	0,07	0,247
Ikke i jobb	-0,10	0,153	-0,17	0,186
Foreldres behov				
Begrenset i dagliglivet	0,32 **	0,100	0,98 ***	0,104
Bor alene	0,19	0,109	0,72 ***	0,101
Avstand til foreldre (ref: 50 km+)				
Bor innen 50 km	0,68 ***	0,113	1,07 ***	0,109
Missing	0,52 ***	0,144	0,26	0,151
Konstant	-1,55	0,835	-3,75	0,756
N	3078		3373	

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05.

Når det gjelder spørsmålet om det å bo med barn (under 14 år) vanskelig lar seg kombinere med jevnlig hjelp til foreldre, ser vi at dette ikke virker å være tilfellet for menn. Menn med barn under 14 år er ikke mindre tilbøyelige til å hjelpe foreldre enn menn som har eldre barn eller er barnløse, alt annet likt. For kvinner derimot, finner vi en klar og signifikant negativ sammenheng mellom det å ha yngre barn i husholdet og jevnlig hjelp til foreldre. Småbarnsmødre stiller i mindre grad opp for foreldre sammenliknet med kvinner som har større barn eller ikke har barn.

Resultatene som er presentert i tabell 3 bekrefter ellers funnene fra de forrige analysene – for menn er det arbeid hjemme som har betydning for innsats overfor foreldre, for

kvinner er det arbeid ute. Menn som deler husarbeidet med partner noenlunde likt er altså mindre tilbøyelige til å hjelpe foreldre enn de som har en partner som tar seg av mesteparten av arbeidsoppgavene i hjemmet. Arbeidsdelingen i husholdet har derimot ikke betydning for kvinners ytelser av hjelp. Det som betyr noe er hvorvidt hun jobber heltid eller deltid. Deltidsarbeidende kvinner stiller i vesentlig større grad opp og hjelper foreldre sammenliknet med de som har fulltidsjobb. Vi ser også at kvinner som ikke er i arbeid er noe mindre tilbøyelige til å hjelpe. Det kan være helsemessige årsaker til at de ikke er yrkesaktive, som også kan ha betydning for om de hjelper eller ikke.

I utvalget av kvinner og menn med barn under 14 fant vi for kvinner en signifikant (kurvlineær) sammenheng mellom alder og hjelp, men denne forsvinner når vi også inkluderer kvinner som har eldre barn (samt barnløse). Funnene bekrefter ellers betydningen av foreldres behov og geografisk avstand for hjelp til foreldre. Det førstnevnte ser imidlertid ut til å gjelde i større grad for kvinner enn for menn, som vi også så i tabell 2, noe som kan tyde på at kvinners hjelpemønstre er mer styrt av foreldres behov enn hva som er tilfellet for menn.

Diskusjon

I norsk familie- og likestillingsdebatt har det vært mye fokus på mannens «nye rolle» som en omsorgsfull og nærværende far og partner. Hvordan han er som sønn har i mindre grad blitt vektlagt. I denne artikkelen har vi belyst spørsmålet om omsorgsfulle fedre også er omsorgsfulle sønner ved å knytte sammen forskningsfelt som hittil i liten grad har blitt satt i sammenheng – arbeidsdeling i småbarnsfamilien og familiens omsorg for eldre.

Antakelsen vår om at menns engasjement på hjemmebane ikke bare vil kunne komme barn og partner til gode, men også foreldre, støttes ikke av denne studien. Involvering i oppgaver knyttet til omsorg for barn har ingen sammenheng med det å hjelpe foreldre jevnlig med praktiske gjøremål og/eller personlig pleie. Det som derimot har betydning for hjelpemønsteret, er innsats i husarbeid, men da i motsatt retning av hva som ville være å forvente utfra tanken om at menns involvering hjemme vil kunne «smitte» over på deres omsorg for foreldre. Det er nemlig ikke slik at sønner som praktiserer likedeling av husarbeid i større grad stiller opp for foreldre enn de som har en mer tradisjonell arbeidsdeling der hun har hovedansvaret. Snarere er situasjonen den at det er de som overlater mesteparten av dette arbeidet til partneren som i større grad hjelper foreldre jevnlig. For kvinner har arbeid ute større betydning for om de hjelper enn arbeid hjemme. Kvinner med fulltidsjobber er mindre tilbøyelige til å hjelpe foreldre sammenliknet med det kvinner som arbeider deltid er.

Tidligere forskning har belyst «dobbel byrden» – i studier av småbarnsfamilien har det dreid seg om kombinasjonen av yrkesaktivitet og omsorg for barn, i undersøkelser av generasjonsbånd har yrkesaktivitet og omsorg for foreldre stått i fokus. I kjølvannet av Brodys (1981, 1990) bekymringer om kvinners «trippel byrde» i aldrende samfunn, har det blitt understreket at svært få befinner seg i en situasjon der de har små barn, er fulltids yrkesaktive og har omsorgsansvar for foreldre. Våre analyser, som også inkluderer deling av husholdsoppgaver (og dermed illustrerer en «firedobbel byrde»), tyder på at en årsak til at dette gjelder få, er at det å oppleve en slik multibyrdet situasjon kan oppleves som såpass krevende at strategien gjerne vil være å skjære ned på de oppgavene som kan reduseres. Et illustrerende eksempel fra våre analyser er forskjellen mellom kvinner med yngre barn (under 14 år) og kvinner som har eldre barn eller er barnløse – småbarnsmødre stiller i vesentlig mindre grad opp og hjelper foreldre enn det andre kvinner gjør. En hektisk hverdag med barn, og ofte fulltidsjobb, kan være vanskelig å kombinere med omsorg for foreldre, og da er barna som oftest førsteprioritet, ikke foreldrene. For menn derimot ser ikke det å ha yngre barn ut til å ha noen betydning for hjelpemønsteret.

Alt i alt viser analysene en tendens til at menn og kvinner i mer likestilte parforhold i mindre grad hjelper foreldre. For menn er det innsatsen (arbeidsdeling) på hjemmebane som er utslagsgivende, for kvinner er det særlig innsatsen (arbeidstid) i yrkeslivet. I og med at vi her bare har data fra ett måletidspunkt, har vi ingen mulighet for å sjekke hvordan arbeidsfordelingen hjemme og arbeidstiden ute har vært på tidligere tidspunkt, og dermed kan vi ikke si noe om den kausale sammenhengen mellom arbeidsbyrder både hjemme og ute og tilbøyeligheten til å hjelpe foreldre. Er det slik at menn som i størst grad har gjennomført likestillingsprosjektet hjemme ved at de deler oppgaver knyttet til husarbeid likt med partner, har mindre tid til rådighet, og at dette innebærer at færre av dem hjelper foreldre? Og velger fulltidsarbeidende kvinner i større grad bort foreldreomsorg fordi det er vanskelig å kombinere med yrkeskarriere? Eller går årsakspilen snarere den andre veien – for å kunne stille opp for den eldre generasjonen kutter menn ned på innsatsen hjemme og overlater mesteparten av husarbeidet til partneren, mens kvinner velger en annen strategi, nemlig å redusere arbeidet ute ved å velge deltidstillinger. Mest sannsynlig dreier det seg om gjensidig forsterkende prosesser. Disse kan forsterkes ytterligere dersom likestilte menn og kvinner har andre verdier og holdninger overfor opphavsfamilien enn det de med en mer tradisjonell arbeidsdeling har. Kanskje står omsorgsplikten overfor aldrende foreldre sterkere i den tradisjonelle orienteringen enn den gjør i en mer moderne og likestilt innstilling? I så fall er det godt mulig at likestillingsprosjektet i kjernefamilien faktisk passer dårlig sammen med det

å ta seg av aldrende foreldre. Uansett hvordan sammenhengen er, så tyder resultatene av våre analyser på at det å hjelpe foreldre er knyttet til lavere innsats på andre områder og det på en måte som befester tradisjonelle kjønnsroller i familien.

Referanser

- Aboim, S. (2010). Gender cultures and the division of labour in contemporary Europe: A cross-national perspective. *The Sociological Review*, 58, 171–196.
- Abrahamsen, B. & Storvik, Aa. E. (2002). Hvem opplever tidsklemma? Barnefamiliers lønnsarbeid og ektefellenes yrke. *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 19, 233–242.
- Andersen, T. H. (2011). *Det er slik livet er*. Rapportserie 1 – 2011, Gjøvik: Senter for omsorgsforskning, Høgskolen i Gjøvik.
- Bengtson, V. L. & Roberts, R. E. L. (1991). Intergenerational solidarity in aging families: An example of formal theory construction. *Journal of Marriage the Family*, 53, 856–870.
- Bernhardt, E., Noack, T. & Lyngstad, T. H. (2008). Shared housework in Norway and Sweden: advancing the gender revolution? *Journal of European Social Policy*, 18, 275–288.
- Bianchi, S. M. & Milkie, M. A. (2010) Work and family research in the first decade of the 21st century. *Journal of Marriage and Family*, 72, 705–725.
- Bjørshol, E., Høstmark, M. & Lagerstrøm, B. O. (2010). *Livsløp, generasjon og kjønn. LOGG 2007. Dokumentasjonsrapport*. Notater 19/2010. Oslo: SSB.
- Brandt, M. Haberkern, K. & Szydlik, M. (2009). Intergenerational Help and Care in Europe. *European Sociological Review*, 25(5), 585-601.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre. Arbeid – Maskulinitet – Velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. & Kvande, E. (red.) (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bratberg, E., Dahl, S.-Å. & Risa, A. E. (2002). 'The double burden' – Do combinations of career and family obligations increase sickness absence among women? *European Sociological Review*, 18, 233–249.
- Bratterud, Å., Emilsen, K. og Lillemyr, O.F. (2006). *Menn og omsorg – i familie og profesjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brody, E. M. (1981). “Women in the middle” and family help to older people. *The Gerontologist*, 2, 471–480.
- Brody, E. M. (1990). *Women in the middle. Their parent-care years*, New York: Springer.

- Calasanti, T. (2003). Masculinities and care work in old age. I S. Arber, K. Davidson & J. Ginn (red.), *Gender and ageing. Changing roles and relationships* (s. 15–30). Maidenhead: Open University Press.
- Campbell, L. D. (2010). Sons who care: Examining the experience and meaning of filial caregiving for married and never-married sons. *Canadian Journal on Aging*, 29, 73–84.
- Coltrane, S. (2004). Fathering: paradoxes, contradictions, and dilemmas. I M. Coleman & L. Ganong (red.), *Handbook of contemporary families: considering the past, contemplating the future* (s. 224–243). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Day, R. D., Lewis, C., O'Brien, M., & Lamb, M. (2004). Fatherhood and father involvement: Emerging constructs and theoretical orientations. I V. Bengston, A. Acock, K. R. Allen, P. Dillworth-Anderson, & D. M. Klein (red.) *Sourcebook of family research and theory* (s. 341–351). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dautzenberg M. G. H., Diederiks, J. P. M., Philipsen, H., Stevens, F. C. J., Tan, F. E. S. & Vernooij-Dassen, M. J. F. J. (2000). The competing demands of paid work and parent care. Middle-aged daughters providing assistance to elderly parents. *Research on Aging*, 22, 165–187.
- Dwyer, J. W. & Coward, R. T. (1991). A multivariate comparison of the involvement of adult sons versus adult daughters in the care of impaired parents. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 46, S259–S269.
- Daatland, S. O. & Herlofson, K. (2004). *Familie, velferdsstat og aldring*. Rapport 7/04. Oslo: NOVA.
- Daatland, S. O. & Lowenstein, A. (2005). Intergenerational solidarity and the family–welfare state balance. *European Journal of Ageing*, 2, 174–182.
- Daatland, S. O., Veenstra, M. & Lima, I. A. (2010). Norwegian sandwiches. On the prevalence and consequences of family and work role squeezes over the lifecourse. *European Journal of Ageing*, 7, 271–281.
- Ellingsæter, A. L. (1999). Dual breadwinners between state and market. I R. Crompton (red.), *Restructuring gender relations and employment. The decline of the male breadwinner* (s. 40–59). Oxford: Oxford University Press.
- Ellingsæter, A. L. (2004). Tidskrise i familien? I A. L. Ellingsæter & A. Leira (red.) *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer* (s. 128–159). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Ellingsæter, A. L. (2012). Innledning: Velferdsstatens familier. I Ellingsæter, A. L. & Widerberg, K. (red.) *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver* (s. 13–30), Oslo: Gyldendal akademisk.
- Evandrou, M., Glaser, K. og Henz, U. (2002). Multiple role occupancy in midlife: balancing work and family life in Britain. *The Gerontologist*, 42, 781–789.
- Fevang, E., Kverndokk, S. & Røed, K. (2009). Omsorg for foreldre – hvordan påvirkes yrkesaktiviteten? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 1, 113–123.
- Finnvold, J. E. (2011). *Kommunanes bruk av omsorgslønn 2010 – oppdrag for Kaasa-utvalet/Helsedirektoratet*. Notat. Oslo: NOVA.
- Gautun, H. (2003). *Økt individualisering og omsorgsrelasjoner i familien. Omsorgsmønstre mellom middelaldrende kvinner og menn og deres gamle foreldre*. Fafo-rapport 420. Oslo: Fafo.
- Gautun, H. (2008). *Arbeidstakere og omsorg for gamle foreldre – den nye tidsklemma*. Fafo-rapport 2008:40. Oslo: Fafo.
- Gautun, H. & Hagen, K. (2010). How do middle-aged employees combine work with caring for elderly parents? *Community, Work & Family*, 13, 292–409.
- Geist, C. & Cohen, P. N. (2011). Headed toward equality? Housework change in comparative perspective. *Journal of Marriage and Family*, 73, 832–844.
- Goode, W. (1960). A theory of role strain. *American Sociological Review*, 25, 483–496.
- Grundy, E. & Henretta, J. C. (2006). Between elderly parents and adult children: A new look at the intergenerational care provided by the ‘sandwich generation’. *Ageing & Society*, 26, 707–722.
- Haas, L. & Hwang, P. (2008). The impact of taking parental leave on fathers’ participation in childcare and relationships with children: Lessons from Sweden. *Community, Work and Family*, 11, 85–104.
- Hagestad, G. H. (2001). Adult intergenerational relationships. I *Gender and Generation Programme: Exploring future research and data collection options* (s. 125–143). New York and Geneva: UNECE and United Nations Population Fund.
- Halrynjo, S. (2009). *Mødre og fedre i møte med karrierelogikkens spilleregler*. Ph.D avhandling. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Hansen, T., Hellevik, T., Lima, I. & Slagsvold, B. (2012). Data og metode. I Hansen, T. & Slagsvold, B. (red.) *Likestilling hjemme* (s. 23–42). Rapport 8/12. Oslo: NOVA.
- Hansen, T. & Slagsvold, B. (red.) *Likestilling hjemme*. Rapport 8/12. Oslo: NOVA.

- Hansen, T., Slagsvold, B. & Ingebretsen, R. (2012). Å gi personlig pleie til foreldre: går det ut over psykisk velvære? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 15, 176–192.
- Henz, U. (2004). The effects of informal care on paid-work participation in Great Britain: a lifecourse perspective. *Ageing & Society*, 24, 851–880.
- Herlofson, K. & Hagestad, G. O. (2011). Challenges in moving from macro to micro: population and family structures in ageing societies. *Demographic Research*, 25, 337–370.
- Hjort, K. og Nielsen, S.B. (red.) (2003). *Mænd og omsorg*. København: Hans Reitzels forlag.
- Hochschild, A. R. (1989). *Second shift: Working parents and the revolution at home* (med A. Machung). New York: Viking Penguin.
- Hook, J. L. (2010). Gender inequality in the welfare state: sex segregation in housework, 1965–2003. *American Journal of Sociology*, 115, 1480–1523.
- Jegermalm, M. (2006). Informal care in Sweden: A typology of care and caregivers. *International Journal of Social Welfare*, 15, 332–343.
- Kalleberg, A. L. & Rosenfeld, R. A. (1990). Work in the family and in the labor market: A cross-national, reciprocal analysis. *Journal of Marriage and Family*, 52, 331–346.
- Kitterød, R. H. (1996). Mer uformell omsorg fra hushold til hushold, *Samfunnsspeilet*, 1, 30–38.
- Kitterød, R. H. (2004). Hvem gjør mest hjemme? Hva sier mor og hva sier far? *Samfunnsspeilet*, 18, 39–48.
- Kitterød, R. H. (2013). Mer familiearbeid og mindre jobb blant småbarnsfedre. I B. Brandth & E. Kvande (red.) *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 42–59). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kitterød, R. H. & Kjeldstad, R. (2002). Strammere tidsklemme? Endringer i mødres og fedres arbeidstid på 1990-tallet. *Samfunnsspeilet*, 16, 78–90.
- Kitterød, R. H. & Lappegård, T. (2012). A typology of work-family arrangements among dual-earner couples in Norway, *Family Relations*, 61, 671–685.
- Kitterød, R. H. & Pettersen, S. V. (2006). Making up for mothers' employed working hours? Housework and childcare among Norwegian fathers. *Work, Employment and Society*, 20, 473–492.
- Kjeldstad, R. & Lyngstad, J. (2011). Funksjonshemming og kjønnslikestilling. Arbeidsdeling hjemme i par med nedsatt funksjonsevne. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 52, 491–522.
- Kotsadam, A. (2011). Does informal eldercare impede women's employment? The case of European welfare states. *Feminist Economics*, 17, 121–144.

- Künemund, H. (2006). Changing welfare states and the 'sandwich generation' – Increasing burden for the next generation? *International Journal of Aging and Later Life*, 1, 11-30.
- Laditka, J. N. & Laditka, S. B. (2001). Adult children helping older parents. Variations in likelihood and hours by gender, race and family role. *Research on Aging*, 23, 429–456.
- Lappegård, T. & Bringedal, K. H. (2013). Stor oppslutning om fedrekvoten. I B. Brandth & E. Kvande (red.) *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (s. 29–41). Oslo: Universitetsforlaget.
- Li, L. W. & Seltzer, M. M. (2003). Parent care, intergenerational relationship quality, and mental health of adult daughters. *Research on Aging*, 25(5): 484-504.
- Lima, I. (2013). Geografisk avstand i LOGG/NorLAG2. Utfordringer knyttet til manglende registerdata. *ACCESS arbeidsnotat 1/13*. http://norlag.nova.no/asset/6268/1/6268_1.pdf%20.
- Lima, I. & Steen Jensen, R. (2012). Arbeidsdeling hjemme: hvilken betydning har livsfase, yrkestilknytning, sosial klasse og bosted? I Hansen, T. & Slagsvold, B. (red.) *Likestilling hjemme* (s. 43–92). Rapport 8/12. Oslo: NOVA.
- Lingsom, S. (1994). Voksne barn – gamle foreldre. *Aldring & Eldre*, 4, 1994 (Gjengitt i Daatland, S. O. (red.) *Halve livet. Artikler om aldring og livsløp*, s. 193–201, Bergen: Fagbokforlaget).
- Lorentzen, J. (2012). *Fra farskapets historie i Norge. 1850-2012*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Löwe, T. (1997). *Kommunenes bruk av omsorgslønn*. NOVA rapport 2/97. Oslo: NOVA.
- Marks, S. R. (1977) Multiple roles and role strain: Some notes on human energy, time and commitment. *American Sociological Review*, 42, 921–936.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D. og Lamb, M. E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1173–1191.
- Miller, T. (2010). *Making sense of fatherhood. Gender, caring and work*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Notman, M.T. (1980). Changing roles for women in mid-life. I W.H. Norman & T.J. Scaramella (red.) *Mid-life: Developmental and clinical issues* (s. 85–109), New York: Brunner/Mazel.
- NOU (2011). *Innovasjon i omsorg*. Norges offentlige utredninger 2011:11.
- O'Brien, M. (2009). Fathers, parental leave policies and infant quality of life: International perspectives and policy Impact. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 624, 190–213.

- Oftung, K. (2012). Script for farskap – en utfordring for skilte fedre. I Ellingsæter, A. L. & Widerberg, K. (red.) *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver* (s. 309–329), Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pavalko, E. K. & Henderson, K. A. (2006). Combining care work and paid work. Do workplace policies make a difference? *Research on Aging*, 28, 359–374.
- Phillips, J, Bernard, M. & Crittenden, M. (2002). *Juggling Work and Family Life*. Policy Press: York/Bristol.
- Reid, S. (2002). *Bosettingskriteriene i inntektssystemet til kommunene. Erfaringer med overgang til ny beregningsmåte og nye bosettingskriterier*. Notater 2002/33. Oslo: SSB.
- Romøren, T. I. (2001). *Den fjerde alderen. Funksjonstap, familieomsorg og tjenestebruk hos mennesker over 80 år*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rosenthal, C. J., Hayward, L. M., Martin-Matthews, A. & Denton, M. A. (2004). Help to older parents and parents-in-law: Does paid employment constrain women's helping behaviour? *Canadian Journal on Aging*, 23, S97–S112.
- Rosenthal, C. J., Martin-Matthews, A. & Matthews, S. H. (1996). Caught in the middle? Occupancy in multiple roles and help to parents in a national probability sample of Canadian adults. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 51B, S274–S283.
- Sarasa, S. & Mestres, J. (2007). Women's employment and the adult caring burden. I G. Esping-Andersen (red.) *Family formation and family dilemmas in contemporary Europe* (s. 185–222). Bilbao: BBVA Foundation.
- Sieber, S. D. (1974). Towards a theory of role accumulation. *American Sociological Review*, 39, 567–578.
- Slagsvold, B., Veenstra, M., Daatland, S.O., Hagestad, G.O., Hansen, T., Herlofson, K., Koløen, K. & Solem, P.E. (2012). Life-course, ageing and generations in Norway: The NorLAG study. *Norsk Epidemiologi*, 22, 95-102.
- SSB (2013). Ulønnet omsorgsarbeid for syke, eldre og funksjonshemmede. Tabell 07700, Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå (publisert 1.10.2013).
- Stephens, M. A. P., Townsend, A. L., Martire, L. M. og Duley, J. A. (2001). Balancing parent care with other roles. Interrole conflict of adult daughter caregivers. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 56, P24–P34.
- St. melding (2005-2006). *Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer*. Stortingsmelding nr. 25. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

- St.meld. (2008-2009). *Om men, mannsroller og likestilling*. Stortingsmelding nr. 8. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Stoller, E. (1990). Males as helpers: the role of sons, relatives and friends. *The Gerontologist*, 30, 228–235.
- Szinovacz, M. E. & Davey, A. (2013). Changes in adult children's participation in parent care. *Ageing & Society*, 33, 667–697.
- Thorsen, K. & Dyb, H. (1993). "Er det noen som bryr seg?". Rapport 1-1993. Oslo: NGL.
- Ugreninov, E. (2012). Fører kombinasjonen av yrkesaktivitet og omsorg for hjelpetrequende foreldre til høyt sykefravær? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 15, 192–206.
- Uhlenberg, P. (1993). Demographic change and kin relationships in later life. I G. L. Maddox & M. P. Lawton (red.) *Annual Review of Gerontology and Geriatrics. Focus on kinship, aging and social change* (s. 219–238). New York: Springer.
- United Nations (2002). *World population aging 1950-2050*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- United Nations (2007). *Generations and Gender Programme: Concepts and guidelines*. New York and Geneva. United Nations.
- Vaage, O. F. (2012). *Tidene skifter. Tidsbruk 1971-2010*. Statistiske analyser SA 125. Oslo: SSB.
- Vanderbeck, R. M. (2007). Intergenerational geographies: age relations, segregation and re-engagements. *Geography Compass*, 1, 200–221.
- Wolf, D. A. & Soldo, B. J. (1994). Married women's allocation of time to employment and care of elderly parents. *Journal of Human Resources*, 29, 1259–1276.
- Wolff, J. L., Dy, S. M., Frick, K. D. & Kasper, J. D. (2007). End-of-life care: Findings from a national survey of informal caregivers. *Archives of International Medicine*, 167, 40–46.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.